20695

373
2-29

2 010

373
8-29

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՐԱՏ-ՈՍԱՓԱՅԼ

ԼԻԿԷՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՎԵՆԵՏԻԿ – Ի ՍՈՒՐԲ ԳԱՌԱՐ

1898

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՈՐ Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Մուրատ–Ռափայէլ Վարժարան

ԲԱՐԵՅԻՇԱՏԱԿ ազգասէրքն և երախտաւորք, Սամուէլ Մուրատ և Եդուարդ Ռափայէլ Ղարամեան, վսեմ մտածութեամբ մեր ազգին բարոյական և ուսումնական լուսաւորութիւնը կենդանացնել փափաքեցան։ Այս նպատակաւ վեհանձն առատաձեռնութեամբ թողուցին կտակաւ առանձին գումար դրամոց, որոց եկամուտը հայազգի որբ և աղքատ տղայք ձրի դաստիարակուին. յանձնելով սոյն վարժարանաց բացարձակ հոգաբարձութիւնն և դրամոց մատակարարութիւնը Վենետկոյ Մխիթարեան Միաբանութեան։

Մուրատեան Վարժարանն ի Պադուա հաստատուեցաւ յամին 1834, և ապա փոխադրուեցաւ ի Պարիս յամին 1846. իսկ Ռափայէլեան Վարժարանն ի Վենետիկ՝ բացուեցաւ յամին 1836, և ի Վենետիկ մնաց ցայսօր, ուր միացաւ իրեն հետ Մուրատեան Վարժարանն ևս, գաղղիա-բրուսական պատերազմին առթիւ, և անուանեցաւ Մուրատ-Ռափայէլ Վարժարան։

ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

1. Մուրատ-Ռափայէլ Վարժարանը, որ Իտալիոյ պետութենէն պաշտօնապէս ճանչցուած է Լիկեոն և Արուեստագիտական վարժարան (Liceo-Tecnico), հաստատուած է ի Վենետիկ՝ Քարմինի (Ai Carmini) ըսուած թաղը, Զենոբիոյ փառաւոր և ընդարձակ պալատան մէջ։ Ունի հոյակապ ոսկեզօծ սրահ մը հանդիսից համար, բազմաթիւ սենեակներ, դասարանք, թանգարանք, սեղանատուն, ննջարան առողջ, լուսաւոր և օդաւէտ, հրապարակ մարմնակրթանաց, մակոյկ մարմնամարզի, պարտէզ ծաղկանց և ծառոց, գաւիթ, գրատուն, ծովային և անոյշ ջրոց բաղանիք, ընտիր խմելու ջուր։

2. Աշակերտք կրնան ըլլալ ձրիավարժ և թոշակաւորք։

Ներքին ձակատ և պարտէզ Վարժարանին

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԶՐԻԱՎԱՐԺ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ

1. Մուրատ-Ռափայէլ Վարժարանը կը պահէ 45 ձրիավարժ աշակերտք, Բարերարաց դրամով։

2. Բաց ի այդ 45 աշակերտներէն, ի հաշիւ Մուրատ-Ռափայէլ Վարժարանի, ի Քաղկեդոն՝ Մխիթարեան Վարժարանին մէջ կը կրթուին 18 աշակերտք ձրիաբար, և 15 աշակերտք ի Տրապիզոն։

3. Ձրիավարժ աշակերտք ի Մուրատ-Ռափայէլ Վարժարան գալու համար՝ հարկ է որ նախ Կրթարանի (Կիմնազիոնի) ամբողջ, և Լիկէոնի մի տարին կատարած ըլլան Մխիթարեան վարժարանաց մէջ՝ ի Քաղկեդոն կամ ի Տրապիզոն. և վկայական առած ըլլան բարի վարուց և ուսման մասին։

4. Վարժարանս մտնող տղայոց տարիքը տասնուհինգէն պակաս պիտի չըլլայ։

5. Երկու եղբարք ի միասին չեն ընդունուիր, բայց եթէ մէկուն տարեկան լիովին թոշակ հատուցանելով։

6. Ամենայն ծնողք կամ ազգականք պէտք է հոգան երթի դրամը, և իրենք ղրկեն զաշակերտը. դարձեալ զգեստեղէնքն ըստ 21 Յօդուածին։ Նոյնպէս դարձի համար տղուն ընտանիքը պարտի հատուցանել ժամանակին ֆրանք 200։

7. Բայց յետինս անկարողէ և անօգնականներէ չպահանջուիր։

8. Բաց յառաջին տարիէն, միւս տարիները քննութիւնը լաւ չանցընող աշակերտք, կը կորսնցնեն ձրիավարժ ըլլալու իրաւունքը։

9. Ժամանակէ դուրս իր որդին ետ կանչողը պարտական է գոնէ ամիս մը առաջ Վարժարանիս Տեսչին իմացնել և դարձին ծախքը հատուցանէ։

10. Երբ տղայ մը ստահակ և անուղղայ է, Վարժարանիս Տեսուչը ամիս մը կամ տասնուհինգ օր առաջ կ'իմացընէ ծնողացը. և եթէ հարկ ըլլայ՝ առանց անոնց հաւանութեան սպասելու՝ ետ կը ճամբէ տղան։ Նոյնպէս կ'ընէ երբ տղայ մը հիւանդոտ կամ անընդունակ ըլլայ ուսման։

11. Տղայոց դիպուածական հիւանդութիւններն կը հոգայ Վարժարանս, բայց ոչ նոյնպէս հինցած, և բնաւորական եղած երկար հիւանդութիւնք. այսպիսի տղաք ետ կը դարձուին։ Իսկ թէ հիւանդութիւնը վտանգաւոր չէ, կը պահուին ծնողաց ծախիւք։

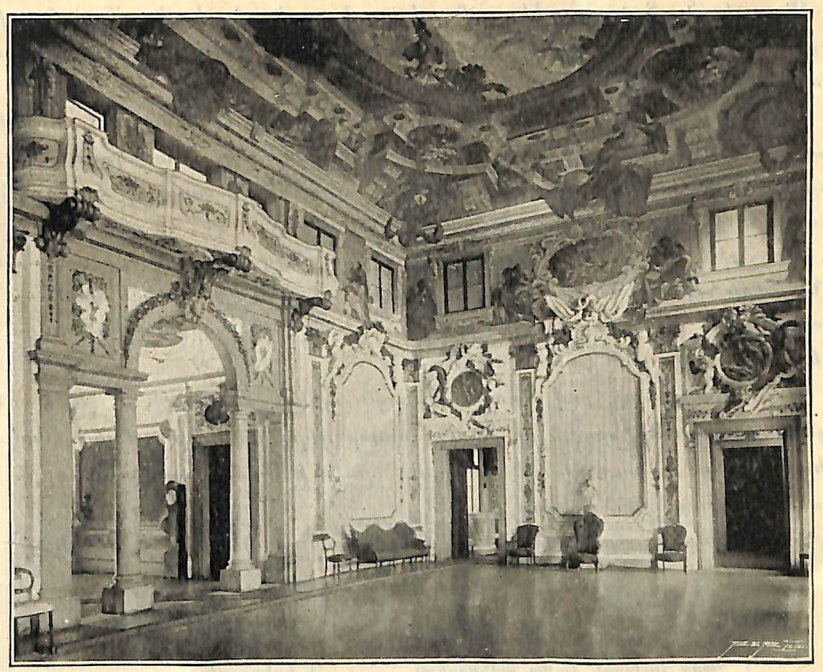

Դահլիճ կամ Սրահ հանդիսից

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԹՈՇԱԿԱՒՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ

12. Մուրատ–Ռափայէլ Վարժարանը բաց ի 45 ձրիավարժ աշակերտաց, կ'ընդունի նաև ուղղակի թոշակաւոր աշակերտ հետևեալ պայմաններով։

13. Այդ աշակերտք պէտք է աւարտած ըլլան Կրթարանի (Կիմնազիոնի) բովանդակ ընթացքը և Լիկէոնի մի տարին, ինչպէս յետոյ պիտի գնեն ուսմանց ցանկին մէջ (թիւ 26)։

14. Եթէ դիւրութիւն ունին, այս իրենց ըրած ուսմանց պէտք է քննութիւն տան կամ ի Մխիթարեան վարժարան Քաղկեդոնի, և կամ ի Մխիթարեան վարժարան Տրապիզոնի, և անոնցմէ վկայական ունենան։

15. Եւրոպիոյ քաղաքներէն, Ամերիկայէ, Ռուսաստանէ և Եգիպտոսէ աշակերտք կ'ընդունուին, եթէ ունենան վկայական պահանջեալ ուսմանց և բարի վարուց՝ տեղւոյն վարժարանէն։

16. Տղու մը տարեկան առաջին կարգի թոշակն է, երթի և դարձի և մտից գումարներէն զատ, 60 նաբոլէոն ոսկի, երկրորդն է 45, երրորդը՝ 30։

17. Երթի և դարձի ծախքը՝ ինչպէս նաև մուտքը՝ կանխիկ կը վճարուին։ Թոշակը՝ վեցամսեայ կանխիկ կը վճարուի ի Սեպտեմբեր 15 (Ն. Տ.) և ի 15 Մարտի (Ն. Տ.)։ Աշակերտ մը պէտք է գտնուի ի Վարժարանս ի 15 Սեպտեմբերի, կամ գոնեայ Հոկտեմբերի մէջ։ Բայց թոշակը նոյնպէս կը վճարուի Սեպտեմբեր 15ին։

18. Եթէ վճարքը ուշանայ ամիս մը, Տեսչութիւնը ազատ է աշակերտը յետս յղելու։ Եթէ վեց ամիսը չաւարտած աշակերտը յետս կոչուի ի ծնողաց, և կամ ի վերոյ եղեալ թիւ 10 պատճառներով տղայ մը ետ դարձուի, Տեսչութիւնը չվճարեր թոշակի մնացեալ մասերը։

19. Եթէ ծնողք ուզեն որ տղան Վարժարանիս մէջ դաս տրուած ուսմունքէն դուրս, ինչպէս՝ նոր լեզու, գործնական երաժշտութիւն կամ որ և է գիտութիւն և արուեստ, և այլն, ուսանի. պէտք է որ ժամանակին իմացուցանեն, և եղած ծախքը զատ հատուցանեն։

20. Աշակերտաց քով ստակ ամենևին պիտի չգտնուի. և եթէ ծնողք ուզեն ստակ ղրկել, որպէս զի տղուն համար գիրք կամ ուրիշ մանր հարկաւոր իրեր գնուին, ստակը Տեսչին քովը կը պահուի մասնաւոր Հաշուեգրքի մէջ, և տղուն պէտք եղածը ինքը կը գնէ։

21. Աշակերտ մը Վարժարան մտած ժամանակ պէտք է ունենայ՝

4 սաւան	14 թաշկինակ
4 բարձի երես	1 գլխարկ
1 կարգ չուխայէ հատ ամենօրեայ զգեստ ձմեռուան համար	4 երեսսրբիչ
2 կարգ ամառնային ամենօրեայ զգեստ	3 ղոյդ կօշիկ
4 փողոտ (գրաւաղ)	1 պարկ ուղեղ (չանդա)
12 շապիկ	1 ղոյդ հողաթափ (փանդուֆլ)
12 վարտիք	2 սանտր
4 քաֆկոն (ֆլանէլ)	1 վրձին չուխայի
12 ղոյդ գուլպայ	1 վրձին գլխոյ
1 մկրատ	1 վրձին ակռայի
	1 կտրոց

22. Զրիավարժ աղքատ աշակերտաց ծնողքն եթէ կարող չըլլան այս ամէն ճերմակեղէնքն և հագուստը ամբողջապէս հոգալու, կրնան հաւանութեամբ Տեսչութեան քիչ մը նուազեցնել անոնց թիւը։

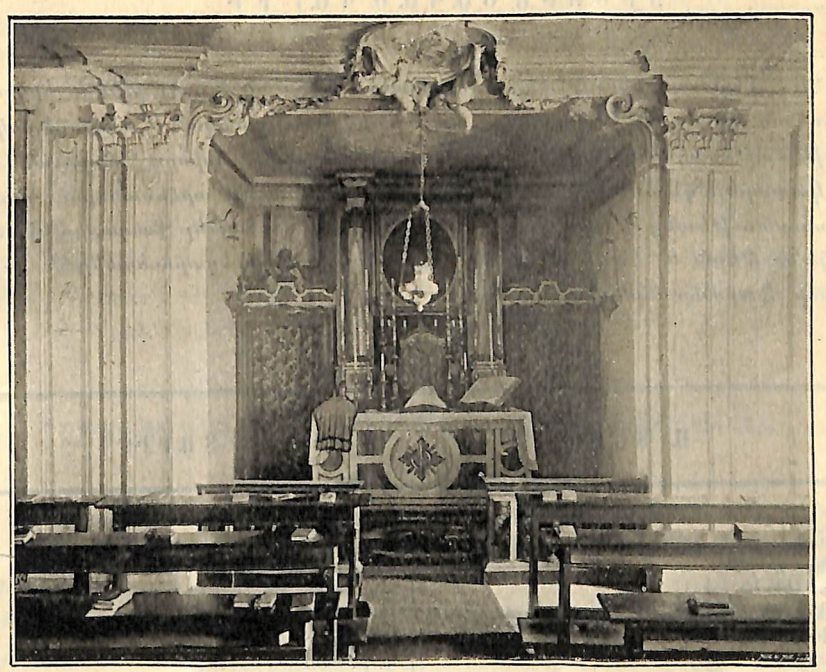

Մատուռն կամ Աղօթարան

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԿԱՐԳՔ

23. Քրիստոնէական բարեպաշտ դաստիարակութիւնն՝ ուղիղ բարոյականի մի միայն հիմն ըլլալով, Վարժարանիս աշակերտները ամէն կիւրակէ և տօնի օրեր հաւատոյ վարդապետութեան և բարի վարուց վրայ խրատ և կրթութիւն կը լսեն։ Վարժարանիս մատրանը մէջ ամէն օր առաւօտ և երեկոյ միաբանական աղօթք կը կատարեն. կիւրակէ և հինգշաբթի սուրբ պատարագին առաջիկայ կ'ըլլան։ Տաղաւարի օրերը՝ սուրբ խորհրդոց կը մերձենան խոստովանելով և հաղորդուելով. յետոյ Մխիթարեան վանաց եկեղեցին՝ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագի ներկայ կը գտնուին։

24. Աշակերտք, հինգշաբթի օր մասնաւոր դասախօսութիւն կը լսեն Մարդավարութեան կանոնաց և պատշաճից վրայ։ Ամենայն հոգ կը տարուի զիրենք բարեկիրթ և պատուաւոր գաւակք և քաղաքացիներ ընելու։

25. Տեսչութիւնը մասնաւոր փոյթ ունի դարձեալ հեռու պահելու յաշակերտաց ամէն տեսակ վնասակար գիրք և ուրիշ որ և իցէ մոլորեցուցիչ առիթներ։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳՔ

26. Վարժարանիս շրջանը երեք տարուան շրջան է։ Առաջին և երկրորդ տարուան մէջ կ՚ընեն Լսարանի (Լիկէոնի) իմաստասիրական և չափաբերական (մաթէմաթիքական) վերջին երկու տարիները։ Իսկ երրորդ տարուան մէջ կը կատարելագործեն ուսումները, և կամ կը զբաղին արհեստներու, ընտիր Հաստատութեանց և Գործատանց մէջ. կրնան յաճախել Քաղաքիս Վաճառականութեան և կամ Նաւային, Մեքենական, Գեղարուեստից և ուրիշ բարձր Վարժարանները։

Ա ՏԱՐԻ	Բ ՏԱՐԻ
Հայերէն	Հայերէն
Իտալերէն	Իտալերէն
Գաղղիերէն	Գաղղիերէն
Տաճկերէն } (կամաւոր)	Տաճկերէն } կամաւոր
Անգղիերէն } (կամաւոր)	Անգղիերէն } կամաւոր
Գրահաշիւ	Ռուսերէն } կամաւոր
Երկրաչափութիւն	Գերմաներէն } կամաւոր
Բնալուծութիւն	Եռանկիւնաչափութիւն
Բնական պատմութիւն	Բնագիտութիւն
Հաշուակալութիւն	Բնալուծութիւն
Պատմութիւն նոր ազգաց	Երկրաչափութիւն և Մեքենականութիւն
Մատենագրութիւն նոր ազգաց	Բնական պատմութիւն (լրումն)
Գծագրութիւն (երկրաչափական ձևք)	Հաշուակալութիւն
Գեղագրութիւն	Պատմութիւն ժամանակակից
Երգ եւրոպական	Մատենագրութիւն ժամանակակից
Մարմնակրթանք	Գծագրութիւն (հաստատուն մարմինք)
	Երգ եւրոպական
	Մարմնակրթանք

Գ ՏԱՐԻ

Հայերէն	Բնագիտութիւն արուեստական
Իտալերէն	Բնալուծութիւն արուեստական
Գաղղիերէն	Հաշուակալութիւն
Տաճկերէն } կամաւոր	Իրաւագիտութիւն
Անգղիերէն } կամաւոր	Իմաստասիրութիւն
Ռուսերէն } կամաւոր	Վաճառագիտութիւն (Mercologia)
Գերմաներէն } կամաւոր	Գծագրութիւն (ճարտարապետական)
Լատիներէն } Համալսարանական աշակերտաց	Երգ եւրոպական
	Մարմնակրթանք

27. Վերոյասացեալներէս կը հասկցուի, որ ի Վարժարանս ընդունուող թէ՛ ձրիավարժ և եթէ թոշակաւոր աշակերտք՝ պէտք են գիտնալ՝ Քերականութիւն և շարագրութիւն հայերէն, իտալերէն, գաղղիերէն լեզուաց, Պատմութիւն հին ազգաց, Մատենագրութիւն հին, Տիեզերագիտութիւն, Աշխարհագրութիւն Բնական և Քաղաքական, Երկրաչափութեան և Գրահաշուի սկզբունք։

28. Վարժարանիս մէջ ուսմունք, լեզուք և արուեստք ըստ պատշաճի աւանդուելու համար, Տեսչութիւնս Իտալական Պետութեան բարձր Վարժարանաց վկայեալ վարժապետներ ընտրած է։

29. Այն մի ուսմունք լրացած ատեն, անմիջապէս խիստ և երկար քննութիւն կը կատարուի նոյն ուսման առանձին. և առաջին կարգի քաջերուն Տեսչութիւնն կը շնորհէ մասնաւոր Վկայագիր նոյն ուսման։

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

30. Աշակերտք յետ երեք տարուան շրջանին մէջ սահմանեալքն աւարտելու, կը քննուին Յուսումնական ժողովոյ Մխիթարեան Միաբանութեան որ ի Վենետիկ, և արժանաւորք ըստ ամենայն մասանց՝ պիտի անցնին ի Համալսարանական Վարժարան և կամ ի Բարձր Մասնագիտական Վարժարան։

31. Միաբանութիւնս համալսարանական դասուն դիւրութեան համար՝ առանձնաշնորհութիւն ստացած է Գաղղիոյ Տէրութենէն յամին 1867, որով մեր ուսումնաւարտ աշակերտքն՝ Վարժարանիս ընդհանուր Վկայագրովը կարենան Գաղղիոյ Համալսարանները մտնել։ Յամին 1879 Իտալիոյ Պետութենէն առանձնաշնորհութիւն ստացաւ, որ մեր աշակերտքն ազատ ըլլան Կրթարանի (Կիմնազիոնի) քննութիւններէն։ Յամին 1895 Նոյեմբեր ամսոյն շնորհուեցաւ, որ մեր Վարժարանի աշակերտք կարենան մտնել ի Վարժարանն Ճարտարապետութեան (Architecture), Վարժարանիս վկայականաւ։ Նոյնպէս Գեղարուեստից ուրիշ ճիւղերու մէջ։

32. Իսկ յամին 1897 Ապրիլի, արքունական հրովարտակաւ շնորհուեցաւ որ՝ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի շրջանաւարտ աշակերտք, տեսչութեան վկայականաւ կարենան մտնել առանց քննութեան Իտալիոյ բովանդակ համալսարանները, ըլլալու համար Բժիշկ, Վիրաբոյժ, Երկրաչափ, Բնագէտ, Տարրալոյծ, Դեղագործ, Երկրագործ, Անասնաբոյժ, Մեքենագործ, և այլն։

33. Վարժարանս ունի նաև աշակերտք՝ որոնք նիւթական արհեստներու կը զբաղին։

34. Վենետիկ քաղաքը ունի Գործարաններ՝ Աճառի (սապոն), Տարրալուծական և բժշկական նիւթոց, Պնակեղինաց, ամենազգի ապակեղինաց, Խցաններու, Մղայիքներու, Փորագրութեանց, Երաժշտական գործեաց,

Թղթեայ տփոց և զարդերու, Կաշեգործութեան, Հովանոցի, Բամպակագործութեանց, Սուլիներու (ֆլանէլ), Մոմի, Գլխարկներու, Զուանի, Նաւական շինութեանց, Կշիռքներու, շաղախի կամ Կրաղիւսի (Ciment), Կաւերու, Կերպասներու, Շոգեշարժ լուացարանաց, Քացախի և Օսլայի (amidon), Կազային և Ոգելից ըմպելեաց, Գարէջրոյ, Շաքարեղինաց, և այլն և այլն։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿԱՐԳՔ

35. Վարժարանս ջանալով որ Աշակերտաց մտաց մէջ տպաւորուին խընայողութեան, մաքրութեան և զգուշութեան ամենայն սկզբունք, պատշաճ չափաւորութիւնը միշտ պահած է։

Աշակերտաց կերակուրներն են՝

Առաւօտուն նախաճաշ՝ կաթ խահուէիւ, հաց։

Ճաշուն՝ ապուր, միս՝ կանաչեղինաւ, կաթնեղէն կամ խմորեղէն մը. և գաւաթ մը գինի Բարձրագոյն ուսանողաց համար։

Ժամը 4ին փոքրիկ հաց մը ևս։

Ընթրեաց՝ մէկ տեսակ մսեղէն կերակուր, պանիր և պտուղ։

Եօթնեակի մէջ երկու օր պահք ունին՝ ձկնեղէն և կթեղէն։

36. Աշակերտաց ճերմակեղէնքն, հագուստք և կօշիկք շաբաթը երկու անգամ կը փոխուին։ Ունին պատշաճ նշանագրեալ ձմեռնային և ամառնային։

37. Աշակերտք թէ ի Վարժարանն և թէ ի դուրս՝ միաձև զգեստ կը կրեն։

38. Վարժարանս յատուկ բժիշկ, վիրաբոյժ և ատամնաբոյժ ունի։ Ծովու և անոյշ ջրոց բաղանիք՝ ամառնային եղանակի համար։

39. Մեծ արձակուրդի օդափոխութեան համար ունի Ամարատուն՝ Ավպեանց ոտքը բլրոյ մը վրայ, սքանչելի իրեն օդովը, ջրովը և տեսարաններով, մօտ Աղոլոյ գիւղաքաղաքին. հոն աշակերտք կ'անցընեն եօթն եօթնեակք։

40. Օրուան հանգստեան ժամերուն՝ աշակերտք կը հրահանգին մարմնակրթանաց մէջ։

41. Ի վերջոյ իբր կնիք Ցայտարարութեանս, հաւասար խնամք կ'ընդունին անխտիր թոշակաւոր և ձրիավարժ աշակերտք։

Ամենայն առաջարկութիւն պէտք է ուղղել առ Տեսուչն։ Որ և է նամակ կամ առաջարկութիւն որ ուղղակի առ Տեսչութիւնն չի գրուիր, անպատասխանի կը մնայ։ Հասցէն է՝

Direction du Collège Arménien Moorat-Raphaël

AI CARMINI

VENISE
(Italie)

20695

20,1 Ա

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0056497